

SELVITYS MAL-AIESOPIMUSTEN SITOUTTAMISEN TEKIJÖISTÄ – PROJEKTISUUNNITELMA

1. YHTEENVETO

Tämän selvityksen tarkoitus on neljän suurimman kaupunkiseudun nykyisiin MAL - aiesopimuksiin perehtymällä sekä eri osapuolia haastatteleamalla kartoittaa ja esittää keskeisimpiä seikkoja, jotka vaikuttavat aiesopimuksiin sitoutumiseen. Näin pyritään tuomaan esiin onnistuneiden ohella kehittämistä vaativia kohtia eri hallinnon tasoilla ja seuduilla sekä ministeriöiden näkökulmasta. Selvitys laaditaan MAL-aiesopimusmenettelyn seurannan kehittämisen ja vaikuttavuuden arvioinnin edistämiseksi.

2. HANKKEEN TAUSTA JA TARVE

MAL-verkoston koordinoima MAL-aiesopimusmenettely toimii valtion ja suurten kaupunkien tai kaupunkiseutujen yhteisten intressien julkilausumana. Menettely on syntynyt vastaamaan kaupunkipolitiikan sopimusperusteiseen käytäntöön. Sopimusten sisältö koostuu niistä yksimielisyyksistä ja suunnitelluista jatkotoimista, joihin kaupunkiseutujen kuntien ja valtion osapuolet ovat päätyneet seutujen kestävän yhdyskuntarakenteen kehittämisessä sekä maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamisessa erityisesti kasvukeskuksissa. Tavoitteena on ohjauksen ja tavoitteidenasettamisen avulla parantaa kaupunkiseutujen toimivuutta ja kilpailukykyä ja kuntien tasapuolista kehittämistä.

MAL-aiesopimusmenettely on melko nuori, mutta hyvin käynnistynyt seudullisen kehittämisen työkalu. Sopimuksiin kirjattujen tavoitteiden ja niiden toteutumisen seurannan ohella on erityisen tärkeää ottaa tarkastelun kohteeksi itse menettelytapa ja sen toimivuus sopimusosapuolten näkökulmasta, onhan menettelyn yksi tärkeimmistä pyrkimyksistä edistää hallinnonrajat ylittävää vuoropuhelua ja yhteistyötä. Tähän liittyen aiesopimusten muodostamisen prosessi, sisältö, osapuolten välinen yhteinen tahtotila ja sopimusmuoto ovat tärkeitä seurantakohteita, joissa tasa-arvon ja selkeyden roolit korostuvat.

21.3.2014 julkaistu luonnos MAL-aiesopimusten väliarvioinnista nostaa esiin sopimusten valmistelu-, neuvottelu- ja seurantaprosessin kehittämistarpeen ja korostaa erityisesti jo edellä mainitun yhteisen tahtotilan sekä sopimussisällön selkeää määrittelyä. Tätä näkökulmaa vahvistaa myös väliarvioinnissa mainittu tavoite muodostaa kaupunkiseuduille yksi yhteinen sopimus MAL-aiesopimusten ja kasvusopimusten sisällöllisten päällekkäisyyksien poistamiseksi. Yleisesti voitaneen todeta, että esimerkiksi epäselvyydet siinä, mihin sopimuksessa ollaan sitoutumassa, kielivät usein epäselvyyksistä myös muilla osa-alueilla. Tässä selvitystyössä keskitytäänkin nostamaan esiin erityisesti sitoutumiseen vaikuttavia tekijöitä tarkastelemalla sekä onnistumisia että kehitystä kaipaavia epäkohtia.

3. PROJEKTIN TAVOITTEET JA TEHTÄVÄN MÄÄRITTELY

3.1. Projektin tavoite

Työn päätavoite on lopullisen selvitysraportin muodossa esittää, minkälainen prosessi aiesopimusmenettely on erityisesti sitouttamisen ja sitoutumisen näkökulmasta, kartoittaa seudullisiin aiesopimusmenettelyihin nykyisellään sisällytetyt vuorovaikutus- ja sitouttamisprosessit sekä niiden tavoitteet ja esittää näihin kohdistuvia kehittämistarpeita. Selvityksessä pyritään tuomaan aiesopimuksista esiin sekä onnistumisia että kehitystä vaativia kohtia, joita tarkastellaan eri seutujen ja hallinnon tasojen näkökulmista. Lisäksi kiinnitetään huomiota sopimusten vaikuttavuuden arviointiin ja niiden seurannan kehittämiseen. Selvitystyön tulosten kautta pyritään kehittämään aiesopimusmenettelyä entistä toimivammaksi ja strategisemmaksi työvälineeksi.

3.2. Projektin tehtävät

1. Saattaa haastattelujen avulla kerätyt, aiesopimusten kannalta keskeisten tahojen kokemukset sopimusten sitouttamiseen liittyvistä tekijöistä yhdeksi kokonaisuudeksi.
2. Kartoittaa aiesopimusten sitouttamiseen vaikuttavia seikkoja, ohjaavina teemoinaan seuraavat neljä osa-aluetta, joiden kautta pyritään saavuttamaan kattava käsitys siitä, miten eri osapuolet ovat aiesopimusmenettelyn kokeneet:
 - * *PROSESSI, MENETTELYTAPA* – pureudutaan kokemuksiin siitä, tiedetäänkö mihin ollaan sitoutumassa, mitä edellytetään eri toimijoilta ja miten päätökset ulotetaan päivittäiseen päätöksentekoon
 - * *SISÄLTÖ* – tarkastellaan aiesopimusten sisältöä muun muassa maa- ja asuntopolitiikan, liikennehankkeiden ja palvelujen sekä elinkeinoelämän yhteensovittamisen ja itse käsittelytapojen haasteiden kautta.
 - * *SOPIMUSMUOTO* – palveleeko aiesopimusmenettely kaikkia osapuolia tasavertaisen kumppanuuden ja sopimuksen tekotavan kautta, entä menettelyn henki ja sisältö – tukevatko nämä sitoutumisen ajatusta kaikkien hallinnon tasojen välillä?
 - * *YHTEINEN TAHTOTILA* – onko löydettävissä yhteistä tahtotilaa ja suuntaa sekä seutujen ja valtion kesken että seudullisesti ja mitä se edellyttää toimijoilta.
3. Nostaa esiin mahdollisia ongelmakohtia ja onnistumisia eri hallinnon tasoilla, seuduilla ja ministeriöiden näkökulmasta sekä esittää näihin liittyen mahdollisia kehitysehdotuksia

3.3 Projektin raja- ja kohderyhmät

Selvityksen kohteena ovat MAL – aiesopimusneuvottelijat, seutujen MAL – teemoista vastaavat tahot, seutujen MAL – ryhmät, valtio-osapuolen työryhmä ja MAL verkoston ohjausryhmä.

4. AIKATAULU JA SEURANTA

Selvitystyö tehdään kolmen kuukauden mittaisen harjoittelujakson aikana välillä 1.5.2014–31.8.2014 (pl. heinäkuun lomakausi).

4.1 Työsuunnitelma

Selvityksen sisältö kattaa sekä kirjallisen että haastatteluin koottavan aineiston.

Kirjallinen aineisto:

Projektissa tarkastellaan etupäässä neljän suurimman kaupunkiseudun MAL(PE)-aiesopimuksia ja niiden liitteitä (Helsinki, Turku, Tampere ja Oulu) sekä aiesopimusseutujen Kasvusopimuksia, seurantaan koskevia dokumentteja, seudullisia toteutusopimuksia, valtio-osapuolen MAL-aiesopimusmenettelyä, kaupunkipolitiikan suurkaupunkijaoston materiaaleja, ja HALKE-ministeriryhmän al. materiaaleja

Haastatteluaineisto:

Keskeiset sopimusneuvottelijat valtionhallinnosta, aiesopimusseuduilta, keskuskaupungeista, seurantaorganisaatioista, tutkimusyksiköistä sekä maakuntaliitoista.

Työ vaihettuu seuraavasti:

- toukokuu:** Työn suunnittelu, aineiston läpikäynti, projektisuunnitelman lähettäminen kommentoitavaksi, haastattelujen suunnittelu ja haastattelujen toteutuksen aloittaminen.
- kesäkuu:** Haastattelujen toteutus
- heinäkuu:** Lomakausi, itsenäistä työskentelyä
- elokuu:** Loppuraportin kirjoittaminen ja viimeistely sekä esittäminen

4.2 Etenemisraportit

Selvitystyötä tehdään Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtiön tiloissa työajalla, jolloin myös harjoittelijan ohjaaja on paikalla. Työn etenemistä seurataan sovitusti muun muassa ennalta sovitussa palaverissa.

4.3 Ohjaus ja johtaminen

Harjoittelijan työn ohjauksesta vastaa MAL -verkoston erikoissuunnittelija Kati-Jasmin Kosonen.

4.4 Projektia koskevat sopimukset

Harjoittelija on allekirjoittanut kolmen kuukauden mittaisen työsopimuksen. Projektin lopputuotteena työstetään selvitysraportti.

HAASTATTELUN RUNKO

I. PROSESSI JA MENETTELYTAPA

1. Onko sopimuksen aikajänne sopiva? Miten sitä pitäisi muuttaa?
2. Onko aloite aiesopimukseen tullut oikealta taholta?
3. Ovatko sopimuskumppanit oikeita vaikuttavuuden/sitoutumisen kannalta?
4. Onko vuorovaikutus kansalaisten ja sidosryhmien kanssa ollut riittävää?
5. Onko nykyinen valmistelu- ja toteutusprosessi riittävä saavutettujen tulosten valossa?
6. Toteutuuko MAL -aiesopimusten kytkentä muihin...
 - a) *valtakunnallisiin kehittämissprosesseihin* (esim. asuntopoliittinen toimenpideohjelma, liikennepoliittinen selonteko, valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, muut strategia-asiakirjat ja politiikkaohjelmat)?
 - b) *seudun/kuntien omiin* strategiaprosesseihin?

II. SISÄLTÖ

7. Kohdistuvatko sopimuksen toimenpiteet oikeisiin asioihin/kohteisiin? Painottuuko jokin teema liikaa/on jäänyt liian vähälle huomiolle? (mm. maa- ja asuntopoliittikka, liikennejärjestelmähankkeet, palvelutarkastelut, yhdyskuntarakenteen tiivistäminen, palvelujen sekä elinkeinoelämän yhteensovittaminen, työpaikka-alueet)
8. Onko seudun ominaispiirteet otettu sopimuksen teemoissa ja sisällöissä riittävästi huomioon?
9. Pitäisikö aiesopimusmenettelyn juridista sitovuutta lisätä?
10. Tarvitaanko uusia sisältöjä seuraavaa sopimusta varten?
11. Tarvitseeko nykyinen aiesopimusten seurantaprosessi kehittämistä ja jos, millaista?
12. Miten sopimuksen vaikuttavuutta voidaan jatkossa lisätä? Miten sitä tulisi mitata?

III. SOPIMUSMUOTO

13. Onko MAL – aiesopimuskäytäntö toimiva malli valtion ja kaupungin välisenä vuorovaikutteisena menettelytapana?
14. Mikä tulisi olla kuntien ja valtion vastuunjako MAL – teemojen yhteensovituksessa? Entä seudun kuntien välillä?
15. Tulisiko aiesopimusmenettely kytkeä tiiviimmin oikeusvaikutteiseen kaavoitukseen?
16. Tarvitaanko aiesopimuksia jatkossa ja jos, millaisia sopimuksia? Tulisiko seudun kasvusopimus ja MAL – aiesopimus yhdistää yhdeksi kokonaisuudeksi?

IV. YHTEINEN TAHTOTILA

- 17.** Tulisiko osapuolten pyrkiä ”kunnianhimoisempaan” MAL -aiesopimukseen? Mitä se edellyttää sopijaosapuolilta? (Seutu vs. valtio, keskuskaupunki vs. kehys)
- 18.** Minkälaisia kannusteita sopimusten tulisi sisältää seudun ja kuntien näkökulmasta?
- 19.** Mihin tekijöihin pitäisi erityisesti kiinnittää huomiota, jotta eri osapuolten tahtotila ja sitoutuminen aiesopimusten toteuttamiseen kasvaisi?
- 20.** Miten aiesopimusmenettelyä voidaan jatkossa kehittää kokonaisuutena?

Nouseeko esiin muita ajatuksia siitä, miten sopimuksia voi profiloida uudelle tasolle? Miten aiesopimuskäytäntöä tulisi uudistaa, jotta niiden vaikuttavuus ja osapuolten halu sitoutua niihin kasvaa jatkossa?